

Om Arrestvæsenet i Danmark siden 1793.

I Forordn. af 5. April 1793 »om Fængslernes bedre Indretning og de fangnes Underhold« udtales det i de Forordningen ledsagende Grunde, at »de, der formedelst Misgjerninger ere tiltalte og heftede, ikke bør, imedens Søgmaal mod dem ved Retterne forfølges, udsættes for større Lidelser end de, der ere nødvendige Følger af deres Friheds Indskrænkelse og deres Personers Bevogtning«. Forordningen giver derpaa en Række Bstemmelser om, hvorledes Fangehusene, saavel i Købstæder som paa Landet, bør være indrettede. Det paalægges Amtmændene paa det nøjeste at undersøge alle Fængslers Tilstand og, hvor det findes fornødent, besørge dem forbedrede, hvorefter de til Kancelliet skulle indsende Beretninger om Udførelsen heraf, hvilke Beretninger tillige bør indeholde en fuldstændig Beskrivelse over hvert Fængsels Indretning.

Man vil i den nævnte Forordning finde de Tanker udtalte, som det har været det nu forløbne Aarhundredes Opgave at bringe til nærmere Udførelse, baade med Hensyn til Behandlingen af Varetægtsarrestanter og med Hensyn til Indretningen af de Bygninger, der skulle tjene til at huse saavel disse Arrestanter som de med Fængsel straffede. Vel vare de Bestræbelser for at forbedre Forholdene i Landets Arresthuse — der tilvisse, i alt Fald sete med Nutidens Øjne, vare ganske umulige —, som lægge sig for

Dagen i Forordningen af 5. April 1793, ikke uden øjeblikkelig Virkning, men den Reform, som var tilsigtet, blev dog ikke saa hurtig til fuld Virkelighed. Allerede i Cirkulærer af 4. og 8. Oktober 1803 blev det paa ny nødvendigt at bringe Spørgsmaalet om Fængslernes bedre Indretning paa Bane. Det udtales i de nævnte Cirkulærer, at endskønt Øvrighederne i Overensstemmelse med Forordn. af 5. April 1793 ikke have været uheldige i deres Bestræbelser for at opfylde Lovgivningens Øjemed, at forene Sikkerhed for Borgersamfundet med den menneskeligste Behandling af Fangerne, saa er der dog paa de fleste Steder i Provinserne endnu betydelige Mangler ved Arresterne, hvorved hint Lovbuds tilsigtede Øjemed ikke er opnaaet. Kancelliet udtaler fremdeles som sin Pligt snarest mulig at gøre hans Majestæt Forestilling om, paa hvad Maade disse Mangler bedst kunne afhjælpes, og det fremsætter derhos nogle Grundsætninger, der kunne tjene til Vejledning ved Fængslernes Istandsættelse. Ved kgl. Resolution af 5. Maj 1810, bekendtgjort ved Plakat af 11. s. M., blev det paalagt Øvrighederne at sørge for, at unge Forbrydere i Arresterne holdes afsondrede fra ældre, at Arresterne holdes renlige, og at der gives Arresterne Lejlighed til at forskaffe sig den fornødne Bevægelse. Endelig gaves der i Plakaterne af 4. August 1807 og 21. Decbr. 1827 Forskrifter med Hensyn til Arresterne Behandling.

Skønt Administrationen saaledes stadig havde sin Opmærksomhed henvendt paa Forbedring af Arresthusene, vedblev Tilstanden i adskillige af disse at være meget uheldig. Lokalerne vare mange Steder saa indskrænkede, at flere Arrester maatte sættes sammen i smaa Arrester, hvorved de, navnlig paa Grund af slet Luft, led Skade paa deres Helbred. Den ønskelige Adskillelse mellem unge og ældre Arrester, mellem forhærdede Forbrydere og saadanne, der første Gang havde forset sig, kunde ikke finde Sted. Flere Steder fandtes Arrestlokalerne i kolde og fugtige Kældere, og Arresternes Usikkerhed gjorde det jævnlige

nødvendigt, at man belagde Arrestanterne med Lænker. Adgang til at opvarme Arresterne manglede de fleste Steder, og med Hygiejnen var det i det hele slet bevendt.

Var saaledes end Tilstanden i Arresthusene ikke bleven en saadan, som man kunde have ventet efter de af Regeringen udstedte Paabud og Forskrifter, kan det dog ikke siges, at Forordningen af 5. April 1793 og Cirk. af 4. Oktober 1803 havde været uden Virkning. Medens man i en tidligere Periode næppe kendte nogen anden Maade at holde en tiltalt arresteret paa end ved at holde ham i Lænker, fandt dette dog nu kun sjældnere Sted, og Arresterne vare i Almindelighed baade med Hensyn til Lokalernes Indretning og Sikkerhed betydelig bedre end før 1793. Grunden til, at de opnaaede Resultater ikke bleve større, maa søges dels deri, at de Autoriteter, hvem den nærmere Udførelse af de givne Forskrifter paahvilede, jævnlig savnede Forstaaelse af den Betydning for Retssikkerheden og Strafuldbyrdelsen, som gode og velindrettede Arresthuse have, dels deri, at Sagens økonomiske Side, ligesom nu, var lagt i Hænderne paa Kommunerne, der ganske naturligt i vanskelige Tider som dem, hvorom der her er Tale, søgte at skyde Opgaven til Side eller at udsætte dens Løsning.

Efterhaanden som det udefra kommende Krav om endybere gaaende Reform af hele Fængselvæsenet fandt Indpas ogsaa herhjemme, maatte imidlertid ogsaa Ønsket om en grundigere Forbedring af Arrestvæsenet gøre sig gældende. Dette Ønske fandt et betydningsfuldt Udtryk i den Petition, som Østifternes Provinsialstænder i 1838 indgik med til Kongen, og hvori der androges om, at samtlige Varetægtsarresters nuværende Tilstand maatte blive undersøgt, og at der derefter maatte blive truffet Foranstaltning til, at de Fængsler, med Hensyn til hvilke en paatrængende Nødvendighed antages at byde det, snarest mulig istandsættes. Den Forhandling, der gik forud for Vedtagelsen af fornævnte Petitions Indgivelse, giver ret interessante Bidrag til Belysning af de forskellige Opfattelser, der herskede med

Hensyn til de Krav, man burde stille til Arresthusenes Indretning og til den Behandling, Arrestanterne burde underkastes. Paa den ene Side fremhæves alle de Mangler, hvoraf Arresthusene lide, og den uheldige Indflydelse, dette Forhold uundgaaeligt maa have paa Retssikkerheden og Straffuldbyrdelsen, ligesom ogsaa den inhumane Behandling af Arrestanterne, der bliver Følgen heraf. Der henpeges paa, at det, hvorom der er Tale, i Virkeligheden kun er Opfyldelsen af snart 50 Aar gamle Lovbud. Tilvejebringelsen af hensigtsmæssige Fængsler maa betragtes som en Pligt, Staten er berettiget til at forlange opfyldt. Fra modsat Side blev der rejst Tvivl om, hvorvidt man overhovedet var berettiget til at skildre Arresthusenes Tilstand med saa mørke Farver, som sket var, og der næredes store Betænkeligheder ved at paalægge Kommunerne, der alt vare stærkt bebyrdede med Udgifter til Løsningen af andre kommunale Opgaver, yderligere store Udgifter til Tilvejebringelsen af tidssvarende Arresthuse. Den kgl. Kommissarius A. S. Ørsted, der ikke sympatiserede med Forslaget om Indgivelsen af en Petition, udtalte bl. a., at det vilde bero paa den Maalestok, man lagde til Grund, hvilke Forbedringer der kunde siges at være fordrede af en paatrængende Nødvendighed. Vilde man derunder optage alle i sig grundede Fordringer til hensigtssvarende Fængsler, saa kunde en fuldstændig Forandring eller vel endog en Ombygning af saa godt som alle Fængsler blive fornøden. Saafremt man derimod alene sigtede til Forbedring af saadanne Arreste, der ogsaa efter de Fordringer, hvortil man hidtil havde indskrænket sig, kunde anses som slette, saa var det end ikke oplyst, at Arresternes Forfatning gav Anledning til at anse en saadan Undersøgelse for nødvendig; thi generelle Ytringer om Arresternes Ufuldkommenhed, byggede paa udstrakte Fordringer til Fængslerne, kunde ikke i den Henseende være noget Bevis. Naar der fremkom Anker over slige slette Arresthuse, vilde saadanne Anker finde be-

hørig Opmærksomhed, og han skønnede derfor ikke, at der var Trang til nogen overordentlig Foranstaltning.

Et af de Ankepunkter, der rettedes mod Arresthusenes Indretning, var, at der i adskillige Arrester savnedes Midler til at opvarme Arrestlokalerne. Fra den Side, der var imod at paalægge Kommunerne forøgede Byrder ved at paabyde Arresthusenes Forbedring, udtaltes det herom, at det overhovedet var tvivlsomt, om Forsorgen for Arrestanterne burde gaa saa vidt, at der indrettedes Kakkelovnsvarme for Arrestanterne i Almindelighed. I Arrester, der vare bestemte til Afsoning af Straffe, fandtes almindeligvis Kakkelovne, derimod ikke i egentlige Varetægtsarrester. Man var i Tvivl om, hvorvidt Kakkelovne der burde indføres, og henviste til, at Sengen for Arrestanter var det almindelige Forebyggelsesmiddel mod Kulden. Det kan ikke nægtes, at en slig Udtalelse ikke røber synderlig Humanitet over for Varetægtsarrestanter, ej heller Forstaaelse af den Orden, der bør herske i et Arresthus.

Resultatet af de nævnte Forhandlinger blev, som nævnt, Indgivelsen af en Petition til Kongen. I denne udtales det, at Forordn. 5. April 1793 vel har givet hensigtsmæssige paa Humanitet og Retfærdighed grundede Bestemmelser om Varetægtsarresternes Indretning og Beskaffenhed, og at disse Forskrifter ere indskærpede ved Cirk. af 4. Oktbr. 1803, men Forholdene have medført, at de opstillede Fordringer ikke ere blevne fyldestgjorte. De fremkomne Klager over det ufuldkomne ved Fængslernes Indretning, der især gaa ud paa Lokalernes Indskrænkethed, saa at Fangerne lide Skade paa deres Helbred og at den tilbørlige Adskillelse mellem disse ikke kan finde Sted, kunne ikke anses for ubegrundede, og det er derfor af Vigtighed, at Regeringen sættes i Stand til at foranledige de væsentligste Mangler afhjulpne. Forsamlingen andrager derfor om en hensigtsvarende Undersøgelse af samtlige Varetægtsarrester.

Den saaledes indgivne Petition blev ikke uden Virkning. Under 5. Juni 1839 resolverede Kongen nemlig, at

der skulde indhentes nøjagtige Oplysninger om samtlige Arresthuses Tilstand, og Kancelliets Cirk. af 27. Juli 1839 paalagde derefter samtlige Øvrigheder at indsende saadanne Oplysninger, nemlig foruden et Grundrids af de forskellige Arrestlokaler, tillige Oplysning om Arresternes Størrelse og Indretning og i Forbindelse dermed, om Maaden, hvorpaa der forholdes med Hensyn til Urenlighedens Bortførelse, om hvorvidt der haves Arrestgaard eller anden Lejlighed til Bevægelse for Fangerne, om der er anbragt Indretninger til Arresternes Opvarmning, fremdeles om Arrestinventariets Tilstand, om hvormange Fanger der i Gennemsnit hensidde i Arresterne paa samme Tid, om der haves eller kan udfindes nogen Maade til Fangernes passende Beskæftigelse, samt om, hvorledes Midlerne til Arresthusets Opførelse ere tilvejebragte, og om det afbenyttes af en eller flere Jurisdiktioner. Tillige udbad man sig vedkommende Øvrigheders Formening om, hvilke Forbedringer ved de enkelte Arreste der maatte være at iværksætte, og hvorledes Bekostningen hertil vilde kunne dækkes.

De i Henhold til fornævnte Cirkulære indsendte Oplysninger bekræftede den Opfattelse, at Arrestvæsenets Tilstand i det hele lod meget tilbage at ønske. Der savnedes tilstrækkelige Lokaler til i tilbørlig Grad at kunne holde Arrestanterne isolerede, saavel indbyrdes som fra Samkvem med Omverdenen; Arresternes Sikkerhed mod Udbrud var jævnlig ringe; de hygiejniske Forhold vare ikke tilfredsstillende, ligesom Adgangen til at skaffe Arrestanterne Bevægelse i fri Luft er uheldig ordnet, idet der kun ved et ringe Antal Arresthuse fandtes velindrettede Arrestgaarde, medens man ellers var henvist til Benyttelsen af Gaarde, der ikke kunde hindre Arrestanterne fra at sætte sig i Forbindelse med uvedkommende, eller til at lade Arrestanterne trække frisk Luft under Arrestforvarerens Opsyn paa Steder, hvor Adgangen var uhindret for alle.

Det fremgik endvidere af Beretningerne, at der i selve Kongeriget — dog undtaget København og Bornholm —

fandtes 80 Arresthuse, nemlig 44 paa Øerne og 36 i Nørrejylland. Af disse kunde Opvarmning af Arresterne kun ske i 38 Arresthuse. Imidlertid var det en Hindring for Opvarmningen, at man savnede Bestemmelser om, hvem der skulde afholde Udgiften til Brændsel.

Hvad Arrestanternes Sysselsættelse angaar, ses det, at der kun i meget faa Arresthuse var sørget paa tilfredsstillende Maade herfor, om det end i adskillige Indberetninger oplyses, at Arrestanterne, navnlig de kvindelige, lejlighedsvis sysselsættes.

I øvrigt klagedes der i Indberetningerne over, at adskillige Arresthuse af Mangel paa Sagkundskab, trods anvendte betydelige Udgifter, vare blevne mindre heldigt indrettede. Ligeledes henleddes Opmærksomheden paa, at der ikke alle Vegne havdes den behørig Garanti for, at Orden og Disciplin hævdedes paa tilbørlig Maade i Arresthuse og for, at Vand- og Brødstraffen eksekveredes ordentlig, i hvilken Henseende det navnlig bemærkedes, at mange Arrestforvarere vare upaalidelige Folk. Der foresloges derfor indført Instrukser saavel for Embedsmændenes Tilsyn med Arresthusene, som for Arrestforvarernes Tjenesteforhold.

De saaledes indkomne Beretninger bleve afgivne til den under 8. April 1840 nedsatte Kommission, hvis Opgave var at undersøge og udtale sig om en Reform af det hele Fængselsvæsen. I sin derefter afgivne Betænkning drøfter Kommissionen indgaaende Spørgsmaalet om, hvilke Krav der bør stilles til et Arresthus, der paa tilfredsstillende Maade skal opfylde sin Bestemmelse. Det udtales, at det, i Modsætning til, hvad der hidtil har været Tilfældet, maa erkendes, at det er nødvendigt, at Regeringen fastsætter visse Hovedprincipper for Arresthusenes fremtidige Opførelse og Indretning, der, saa vidt Omstændighederne kun nogenlunde tillade det, strengt skulle overholdes. Betænkningen indeholder derfor en Række Bemærkninger om Principperne for Bygningen af Arresthusene, Indretningen af Cellerne,

deres Forsyning med Inventarium og deres Opvarmning samt om Arrestanternes Adgang til Sysselsættelse.

Som det Hovedprincip, der bør lægges til Grund for Arresthusenes Indretning, hævdes det, at der bør indrettes Enkeltceller for hver Arrestant. Spørgsmaalet om Cellesystemets Indførelse i Strafanstalterne stod jo netop den Gang paa Dagsordenen, og der var megen Tvivl blandt Fængselsmænd — ogsaa blandt Kommissionens Medlemmer — om Systemets Fortrin. Man nærede dog ikke Betænkelighed ved dets Indførelse i Varetægtsfængslerne. Dels mente man, at de Indvendinger mod Cellesystemet, som fremkom af Hensyn til Fangernes aandelige og legemlige Sundhed, ikke kunde gøres gældende her, hvor Opholdet i Enkeltcelle som Regel vilde være af kortere Varighed, dels maatte man erkende, at den uheldige Paavirkning, Arrestanterne, navnlig unge og ikke tidligere straffede Personer, udsattes for ved Opholdet i Fællesskab med forhærdede Forbrydere, kun kunde undgaas ved Isolation i Enkeltceller.

Med Hensyn til selve Cellernes Indretning udtaler Kommissionen sig indgaaende om Tykkelsen af Murene, om Lofternes Forsyning med Lerindskud eller Hvælvinger for at sikre mod Brandfare, endvidere om Dørenes og Vinduernes Indretning. Dernæst udtales det, at man maa finde Opvarmning af Cellerne aldeles nødvendig saavel af Hensyn til Humaniteten som af Hensyn til Fangernes Sysselsættelse. Endvidere indeholder Betænkningen Bemærkninger om det Inventarium, der bør findes i hver Enkeltcelle, og navnlig udtales det, at Sengestedet bør være saaledes indrettet, at Arrestanten ikke efter Forgodtbefindende kan benytte Sengen om Dagen, hvilket hidtil saa godt som overalt har været Tilfældet, væsentlig fordi man ikke har kunnet opvarme Arresterne. Endelig har Kommissionen udtalt sig om Arrestanternes Sysselsættelse og hævdede, at der bør gives disse Adgang hertil, for saa vidt de ønske det og der ikke ganske undtagelsesvis findes Føje til at nægte en Arrestant Arbejde. Kommissionen bemærker sluttelig, at hvor vigtig end Arrest-

lokalernes hensigtssvarende Indretning er, er Opretholdelsen af Arrestdisciplinen ikke mindre vigtig, og det maa antages, at den paa mange Steder er meget mangelfuld. Der burde derfor udarbejdes et Reglement for Disciplinen i Varetægtsfængslerne og en Instruks for Arrestforvarerne.

Medens Kancelliet intet væsentligt fandt at erindre mod Kommissionens Betænkning paa alle andre Punkter, kom Tvivlen om det rigtige i at indføre Cellesystemet i Arresthusene ogsaa her til Orde. Imidlertid overvandt Betænkningehederne dog i Erkendelsen af, at den hidtil benyttede Anbringelse af Arrestanter i Fællesskab havde vist sig lidet heldig, og at de skadelige Følger af et Arrestophold i alt Fald væsentlig maatte kunne indskrænkes ved Isolering af Arrestanterne. Den kgl. Resol. af 22. Decbr. 1841 blev da ogsaa fuldstændig et Udtryk for de af Kommissionen hævdede Synspunkter. Cellesystemets Indførelse fastslaas, dog saaledes, at der i hvert Arresthus ogsaa bør have Arrestere til mindst 3 Personer til Benyttelse i særlige Tilfælde; Arrestanter af forskelligt Køn bør ikke holdes samlede; der skal sørges for Arresternes Opvarmning og Belysning; der skal indrettes Arrestgaarde ved hvert Arresthus; endelig skal Arrestforvareren have en passende og for Tilsynet med Arresthuset bekvemt beliggende Bolig. Om Arrestforvarernes Kaar bestemmes det, at der skal sørges for, at disse blive saaledes forbedrede, at Bestillingerne kunne besættes med duelige og paalidelige Mænd, og at disse kunne finde deres Udkomme ved deres Lønninger og de øvrige med deres Bestillinger forbundne Indtægter, uden at være nødsagede til at befatte sig med andre Forretninger, der ville være dem til Hinder i med fornøden Aarvaagenhed at varetage deres Tjeneste. Sluttelig paalagdes det den ovennævnte Kommission at udarbejde et Reglement for en hensigtsmæssig Fængselsdisciplin.

Som det sidste Led i disse Bestræbelser for at hidføre en virkelig Reform paa det her omhandlede Omraade kom saa det d. 7. Maj 1846 approberede Reglement for Arrest-

væsenet i Danmark. Dette betydningsfulde Lovarbejde indskrænkede sig dog ikke til at give et Reglement for en hensigtsmæssig Fængselsdisciplin. Det er Grundlaget, paa hvilket Udviklingen siden er foregaaet, og i det findes vedblivende Hjemmelen for de Krav, der kunne stilles til Arresthusenes Indretning. Er end den moderne Fængselsvidenskab paa adskillige Punkter naaet til en anden Opfattelse end den, der finder sit Udtryk i Arrestreglementet af 1846, saa vidner dettes Affattelse dog om en saa klar Forstaaelse af de penitentiære Principper, at det i det hele og store staar urokket og de Forandringer, man kunde ønske foretaget i det, ere ikke af væsentlig Betydning. Arrestreglementet, der giver Regler for Arresthusenes Indretning, for deres Bestyrelse, for Lægetilsynet og som indeholder Instruks for Arrestforvareren, ligesom endelig Forskrifter for Arrestanterne, bærer Præget af den humane Opfattelse af Fangernes Behandling, der efterhaanden var brudt igennem, men det drager samtidig klart de Grænser, der ikke maa overskrides, naar Arresthusene skulle fyldestgøre det dobbelte Formaal at huse saavel dem, hvis Tilstedeværelse og Afsondring fra Omverdenen det for Retshaandhævelsens Skyld er nødvendigt for en Tid at sikre, som dem, hvem en kortere Frihedsberøvelse er paalagt som Straf.

Regeringen maatte herefter siges at have gjort, hvad der stod i dens Magt for at muliggøre en tidssvarende Reform og Udvikling af Arrestvæsenet. Der blev ogsaa med Iver taget fat paa Opgavens Løsning. I Tiden efter 1842 og navnlig efter 1846 ere Grundsætningerne i Regl. 1846 blevne ledende dels for Opførelsen af adskillige nye Arresthuse, dels for Ombygningen af ældre. Disse Arresthuse, der for en stor Del ere i Brug endnu, ere alle ret ensartede i Anlægget og maa siges endnu at kunne gøre ret god Fyldest, om de end savne adskilligt i Henseende til de Krav, der nu stilles til Indretningen af et tidssvarende Arresthus. Selve Arrestlokalerne ere som Regel af den befalede Størrelse, men hvad de øvrige til et Arresthus

hørende Lokaler angaar, synes det, at man har været ret kneben, og at økonomiske Hensyn i det hele have haft en for overvejende Indflydelse. Den Ordning, at det paahvilede Kommunerne at afholde Udgifterne ved Arresthusenes Ombygning eller Nyopførelse, bevirkede nu som tidligere, at Reformen paa mange Steder mødte Modstand, og at Resultaterne ikke bleve saa store, som man kunde være berettiget til at vente. I en Skrivelse til Justitsministeriet af 28. Oktober 1853 udtalte den daværende Overinspektør for Fængselsvæsenet, David, »at det er uden for al Tvivl, at den tilsigtede Reform af Arrestvæsenet er bleven fremmet ved de siden 1841 givne Paabud og Reglementer, men det er ikke mindre vist, at ikke faa Arresthuse ere i den samme daarlige Tilstand, hvorover der med saa megen Føje klagedes for 15 Aar siden, og at dette Anliggende endnu langt fra kan siges at være ordnet paa hensigtssvarende og ønskelig Maade. Det er unægteligt, at ikke faa Kommuner i saa Henseende have vist snarere liden Beredvillighed til at udføre den Reform, som allerede i 1841 erkendtes at være vigtig og paatrængende nødvendig, og at flere af de Ombygninger, som fra alle Sider ere ansete for højst nødvendige, bestandig have stødt paa ny og flere Vanskeligheder. Der gives her i Landet ikke faa Arresthuse, hvor der mangler Rum til det Antal Arrestanter, som skulle indsættes i samme, hvor Lokalerne til Dels ere mørke, til Dels ikke kunne opvarmes, hvor Arrestanternes Adskillelse og ikke mindre deres Beskæftigelse er umulig, kort, hvor ingen af de Hensyn, som Resol. af 1841 har for Øje, kan ske Fyldest«.

Da der siden 1839 ikke var sket nogen Indberetning til Justitsministeriet om Arresthusenes Beskaffenhed og Tilstand, i hvilken der siden den Tid var sket adskillige Forandringer, og under Hensyn til, at Justitsministeriet paa Grund af de kommunale Autoriteters Forhold til Arresthusene, burde have et nøje Kendskab til disse, anbefalede Overinspektionen, at det blev paalagt Øvrighederne at indsende en nøjagtig Beskrivelse af alle Landets Arresthuse,

ledsaget af Grundrids af disse. Endvidere anbefaledes det at paalægge Retsbetjentene at indsende aarlige Oversigter vedrørende Benyttelsen af Arresthusene, indeholdende Oplysninger om Antallet af Arrestanter, Arrestdagens Antal m. m. Ved Justitsministeriets Cirkulære af 30. Novbr. 1853 blev det derefter paalagt Retsbetjentene aarligt at udfylde og indsende 2 Skemaer med de ovennævnte Oplysninger, hvorhos Indberetningerne i Overensstemmelse med Kanc. Cirk. 7. Maj 1846 bleve bragte i Erindring. Ved Justitsministeriets Cirk. af 21. Novbr. 1854 blev der truffet yderligere Bestemmelser om aarlig Indsendelse af skematiske Indberetninger.

Disse Cirkulærer bevirkede naturligvis, at adskillige Arresthuse, om hvilke det af de modtagne Indberetninger fremgik, at Tilstanden i dem ikke stemmede med Tidens Fordringer, bleve afløste af ny eller blev Genstand for Ombygning. Paa Grund af de vanskelige Pengeforhold skred Reformen dog kun langsomt fremad, og endnu i 1857 udtalte Overinspektionen i en Erklæring til Justitsministeriet, at det havde vist sig meget vanskeligt at opfylde de i Arrestreglementet stillede Fordringer ved Ombygningen af ældre Arresthuse, og at disse Fordringer næppe kunde ske Fyldest paa anden Maade end ved Opsørelsen af ny Arresthuse. Man havde derfor jævnlig været nødsaget til at slaa af paa Fordringerne for overhovedet at opnaa Forbedringer. Selv hvor Talen var om Nybygninger, havde det vist sig, at de approberede Planer ikke vare blevne fulgte, saaledes at forskellige uheldige Forhold vare fremkomne. Det maatte derfor anses som en meget ønskelig Ordning, om det blev befalet, at ethvert nyopført Arresthus inden Ibrugtagelsen blev Genstand for sagkyndig Undersøgelse. En saadan synes dog ikke at være bleven indført.

Var det saaledes end ikke hurtigt, at Arrestvæsenets Reform skred frem, gik Arbejdet dog ikke i Staa, og Opmærksomheden var stadig henvendt paa ej alene at tilvejebringe velindrettede Arresthuse, men tillige paa, at den umiddel-

bare Ledelse af disse og Behandlingen af Arrestanterne kom til at stemme med berettigede Krav. Ved Justitsministeriets Cirk. af 19. Maj 1870 blev det paalagt Retsbetjentene foruden de allerede befalede Indberetninger aarlig at indsende Oplysninger om Tilsynet med Arresthusene, deres Vedligeholdelse, Sundhedstilstanden, Behandlingen af Arrestanterne, Disciplinen, Arbejdet m. m. Paa Grundlag af de saaledes modtagne Oplysninger og det Materiale, der var fremkommet i Henhold til et Cirk. af 13. Oktober 1863, udkom der i 1871 en af det daværende Kontor for Fængselsvæsenet under Justitsministeriet udarbejdet Beretning om Tilstanden i Landets samtlige Arresthuse.

Det Billede, denne Beretning giver af Tilstanden, er adskilligt lysere end tidligere Fremstillinger af denne. Antallet af Arresthuse er steget til 93. Arresthusene ere efter deres Tilstand henførte til 3 Klasser. Den første, der rummer de Arresthuse, der ere opførte i Overensstemmelse med Arrestreglementets Forskrifter, tæller 45; den anden, der omfatter Arresthuse, der ere opførte i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, og som navnlig ere mangelfulde med Hensyn til Arrestanternes Isolering, tæller 36 Arresthuse; den tredje Klasse endelig tæller 12 Arresthuse, der alle ere lidet brugelige. Det kan dog ikke nægtes, at det af den nævnte Beretning fremgaar, at der stadig er store Mangler til Stede ved adskillige Arresthuse. Saaledes er der vedblivende adskillige Arreste, der ikke kunne opvarmes; de hygiejniske Forhold, navnlig med Hensyn til Adgangen for Lys og Luft til Arresterne, lade hyppigt meget tilbage at ønske; Isolationen fra Omverdenen er ofte meget mangelfuld; Arrestgaarde savnes flere Steder; Inventariet, navnlig Senge, er flere Steder lidet tidssvarende, og endelig ligge Arrestforvareernes Boliger ofte uheldigt for Tilsynet med Arrestanterne.

Det vil ses, at der endnu var et betydeligt Arbejde tilbage for at naa en fyldestgørende Indretning af Arresthusene. Med dette Maal for Øje er der ogsaa vedblivende

blevet arbejdet, og navnlig i de sidste 25 Aar have Fremskridtene været betydelige. Med de beskedne Vilkaar, hvorunder Fængselsvæsenets Overbestyrelse stadig havde virket, har Savnet af bygningskyndig og anden teknisk Assistance og Bistand til Rejser for at føre Tilsyn med Arresthusene imidlertid været meget føleligt. Udviklingen har ført med sig, at man, naar Planer til ny Arresthuses Opførelse foreligge til Bedømmelse, ikke kan nøjes med at fordre de Krav opfyldte, der indeholdes i Arrestreglementet. Andre Krav, der ikke findes omtalte i dette, men som have faaet Erfaringens Sanktion, og hvis Gennemførelse ikke behøvede at forøge Bekostningen, men kun, at Udgiften anvendes paa den efter Formaalet hensigtsmæssigste Maade, maa stilles. Man kunde ganske vist stille sig paa et rent negativt kritisk Standpunkt over for Planer til Nybygninger og Ombygninger af Arresthuse, naar de forelagdes til Bedømmelse, og i saa Fald kunde maaske bygningskyndig Hjælp undværes. Men saavel Fængselsvæsenet som de kommunale Autoriteter maa sikkert staa sig ved, at Fængselsvæsenets Overbestyrelse er i Stand til at træde positivt hjælpende til. Men i saa Fald maatte der kræves Midler til at forskaffe sig en bygningskyndig Bistand. Det maatte være muligt at lade Mænd, der vare kendte med Fængselsbygningsvæsen, deltage i Bedømmelsen af de forelagte Planer og efter Omstændighederne foretage Rejser til det paagældende Sted og der konferere med dem, der skulde forestaa Byggeforetaget. Det samme gælder ogsaa om anden teknisk Indsigt af forskellig Art, som der ved Bygningers Indretning kan være Trang til i Henseende til de mange Detailspørgsmaal, der opstaa ved et Fængsels fornuftige Indretning.

Som bemærket, er imidlertid Bygningsvæsenet ikke den eneste Opgave, ved hvilken der var Trang til sagkyndig Bistand ved Udøvelsen af Tilsynet med Arresthusene. Der er navnlig mange fængselshygiejniske Spørgsmaal, som opstaa ved Gennemførelsen af bestaaende eller Affattelsen af nye

Reglementer. Skal det centrale Tilsyn ikke blive betydningsløst, maa man være i Stand til at give positiv Anvisning og Vejledning.

Endelig vil et virkelig effektivt Tilsyn med Arresthusene kræve Rejser af fængselskyndige Mænd i en Udstrækning, som ikke er til at overkomme af en enkelt Mand, og atter her vilde det saaledes være af Betydning at raade over de fornødne Midler til Anvendelse til saadanne Inspektionsrejser.

Den saaledes paapegede Trang til fagkyndig Bistand for Fængselsvæsenets Overbestyrelse førte til, at der ved Finansloven for 1891—92 bevilgedes 2000 Kr. aarlig til Anvendelse i det omspurgte Øjemed. Denne Bevilling har været af stor Betydning. Det blev i 1891 overdraget en Kommission, bestaaende af fængsels- og bygningskyndige Mænd, ved Rejser til Landets samtlige Arresthuse og Tvangsarbejdsanstalter at tilvejebringe en fuldstændig Beskrivelse med Tegninger af alle de nævnte Bygninger, og det blev derhos Kommissionens Opgave ved Besøgene at bemærke de Mangler, der vare til Stede, og at fremkomme med Forslag til deres Afhjælpning. Kommissionen har derefter aarlig berejst 2 à 3 af Landets Amter og afgivet Indberetninger til Overinspektionen om Resultatet af disse Rejser. Indberetningerne ere derefter med Forslag om Afhjælpning af Mangler ved Bygningerne eller i adskillige Tilfælde om disses Afløsning af ny Bygninger tilstillede Justitsministeriet til videre Foranstaltning. Trods nogen Modstand fra de kommunale Autoriteter, der af let forstaaelige Grunde nødige Udgifterne forøgede, er det lykkedes i betydeligt Omfang at indføre ikke blot saadanne Forbedringer i Arresthusene rundt i Landet, som have Hjemmel i Arrestreglementet, men ogsaa paa andre Omraader, hvor Udviklingen nu stiller større Krav.

Om de Principper, der i Overensstemmelse med, hvad der i alle Lande af de sagkyndige ved Kongresforhandlinger og i fængselsvidenskabelige Værker er fastslaaet som

normgivende, have været ledende med Hensyn til Arrestkommissionens Bedømmelse af Arresthusene, skal i Korthed bemærkes følgende.

Arresthusene bør være frit beliggende uden Genboer inden for c. 100 Alens Afstand og byggede af 2 Stens Grundmur. Ingen Celler maa vende mod Nord eller have Vinduer til Gaden, til Arrestgaarden eller umiddelbart til fremmed Grund. Enkeltceller bør have et Rumfang af mindst 756 Kubikfod og Fællesarrester af mindst 2000 Kubikfod. Fællesarrester monteres med Seng, Bord og Stol til mindst 3 Personer. Ingen Seng maa belægges med mere end 1 Person. Baderum bør saa vidt muligt findes, naar undtages ganske smaa Arresthuse, hvor der dog bør være et Badekar. Cellevinduerne bør have mindst 9 Kvadratfods Lysning, hvoraf Halvdelen til at aabnes. Ruderne maa være fuldt gennemsigtige. Armaturen bør være Smedejerns Krydsgitter med højst $5\frac{1}{2}$ " Mellemlum mellem Stængerne paa den ene Led. Væggene i Arresterne pudses og kalkes, derimod fraaades Oliemaling eller Beklædning med Panel. For Ventilation bør der sørges ved store Trækruder i Vindue og Luftadgang fra Ydermuren. Opvarmning sker i mindre Arrester ved Bilæggerovne med Kappe, i større ved Dampovne uden Rørledninger eller Kanaler i Cellerne. Belysning bør ske ved Petroleum eller Gas, anbragt bag en Rude i et Hul over Døren eller paa anden Maade, der sikrer mod Misbrug fra Arrestanternes Side. Cellegaardenes Størrelse bør være mindst 90 Kvadratalen; et Stykke af Gaarden overdækket. I Enkeltceller bør findes Metalpotter med Vandlaas; de udtømmes i et særligt Udslagningsrum. For Fællesarrestanter et Kloset paa Arrestgangen. Isolering af Mænd og Kvinder bør strengt gennemføres. Inventariet bør være anbragt saa langt fra Vinduet, at Opstigning i dette ikke kan ske. Der bør være særlig Adgang til Arresthuset og fra dette til Retssalen. I større Arresthuse bør der være brandfri Etageadskillelser og Jern- eller Stentræpper.

Ved Justitsministeriets Cirk. af 29. Novbr. 1894 blev

det paabudt at indsende Udskrift af Forhør, optagne i Anledning af Undvigelse af Arrestanter, til Overinspektionen for Fængselsvæsenet. Efter at der gennem disse Forhør var indvundet adskillige Erfaringer med Hensyn til Grundene til saadanne Undvigelser, af hvilke der i Tiden fra 1895—1900 forefaldt over 60, gav Justitsminst. Cirk. af 18 Juni 1900 en Række Forskrifter vedrørende Tilsynet med Arresthusene og Arrestanterne, ligesom navnlig de Arrestforvarerne paahvilende Pligter indskærpedes.

Endelig har en vigtig Sag, nemlig en tilfredsstillende Ordning af Arrestanternes Besisning, fundet sin endelige Afgørelse ved Justitsministeriet Cirk. af 8 Novbr. 1899. Om dette Spørgsmaal henvises i øvrigt til nærværende Tidsskrift XXIII Nr. 1 S. 107 f. f.

Spørger man, om det danske Arrestvæsen nu kan siges at have naaet et Standpunkt, der i det hele og store er tilfredsstillende, kan dette Spørgsmaal ikke ubetinget besvares bekræftende. Man er ganske vist kommen saa vidt, at de ydre Forhold, navnlig Bygningerne, for en stor Del kunne tilfredsstille selv ret vidtgaaende Krav, men der er adskillige Forhold, hvor en Forandring af den hele Ordning i høj Grad er ønskelig.

Det skal i saa Henseende først fremhæves som en Hovedmangel, at det hele Arrestvæsen ikke er en Opgave, som Staten umiddelbart varetager. Som berørt flere Gange, er det Kommunernes Pligt at sørge for, at de fornødne Arresthuse findes, og at de holdes i den tilbørlige Stand. Statens Opgave indskrænker sig til at føre Tilsyn med, at de bestaaende Love og Reglementer for Arrestvæsenet overholdes, og at stille Krav, hvor de bestaaende Forhold nød-

ANMÆRKN. Om Udviklingen af Københavns Arrestvæsen siden 1841 henvises til en Artikel i nærværende Tidsskrift XII Nr. IV S. 193 f. f.

vendigøre Ombygningen af Arresthuse eller disses Nyopbyggelse. Men netop denne Statens tilsynsførende Opgave vanskeliggøres i høj Grad derved, at den økonomiske Ledelse er lagt i Kommunernes Haand. Som foran paavist har dette Forhold tidligere staaet som en ikke let overvindelig Hindring for en hurtig Gennemførelse af Arrestvæsenets Reform, og de økonomiske Hensyn øve stadig deres hemmende Indflydelse, selv hvor Kravene synes ganske uafviselige. Vel skal det indrømmes, at de kommunale Autoriteter i adskillige Tilfælde have vist klar Forstaaelse af den moderne Fængselsbygningskunsts Krav og ikke ere vegne tilbage for endog ret betydelige Ofre, hvor Talen har været om at opføre ny Arresthuse, men det kan ikke nægtes, at man endnu hyppigt møder baade ringe Forstaaelse og Uvillie, hvor Talen er om Forbedringer, der ikke absolut kunne finde Hjemmel i de bestaaende Love og Reglementer.

Ogsaa paa et andet Punkt viser det sig, hvor uheldigt det er, at Arrestvæsenet ikke hører direkte under Staten. Ansættelsen af Arrestforvarerne sker af de kommunale Autoriteter, og man kan ikke forudsætte, at disse, der selvfølgelig ikke kunne være i Besiddelse af særlig Indsigt paa Fængselsvæsenets Omraade, altid skulle kunne vælge netop de Personer, der ere bedst skikkede til at udføre en Arrestforvarers betydningsfulde Gerning. Ogsaa ere de Lønninger, der som Regel bydes Arrestforvarerne, saa ringe, at disse for at leve se sig nødsagede til at søge Bierhverv, hvad der selvfølgelig i mange Tilfælde vil være til Skade for deres egentlige Tjenestes tilbørlige Varetagelse. Hvis Staten havde det i sin Haand selv at ansætte disse Bestillingsmænd, vilde man blive i Stand til at følge de samme Principper ved Ansættelsen af dem, som følges ved Strafanstalterne, og man vilde navnlig kunne sørge for, at der til disse Poster altid valgtes Mænd, der forud vare fortrolige med Fængselsgerningen, og for hvem en Ansættelse som Arrestforvarer kunde betragtes som et Avancement.

Et andet Punkt, hvor en Forandring i de bestaaende

Forhold er meget ønskelig, er det, at der findes for mange smaa Arresthuse. Naar det erindres, at Arresthuse ikke blot ere bestemte til Hensættelse af Varetægtsarrestanter, men ogsaa ere Fængsler, hvor kortvarige Frihedsstraffe afsones, maa det erkendes, at den nuværende Ordning er uheldig. Det er vel nødvendigt, at der til hver Jurisdiktion eller til flere Jurisdiktioner, der have fælles Tingsted, haves et Varetægtsfængsel, men det er ikke nødvendigt, at Fængselsstraffe ogsaa afsones det samme Sted. I de smaa Arresthuse vil en formaalstjenlig Afsoning af idømte Straffe vanskelig kunne finde Sted. Ud over hvad selve Indespærringen kan udrette, vil Straffens Afsoning her næppe kunne indvirke paa Fangen. Der savnes alt for mange af de andre Momenter, der tilsammen skulle bidrage til at udøve en gavnlig Indflydelse paa ham. Navnlig er det vanskeligt at skaffe Arbejde til Arrestanterne i de smaa Arresthuse, og naar det erindres, at en stor Del af Arrestanterne er Folk, for hvem Lediggang netop stemmer med deres Tilbøjeligheder, vil det fortaas, at Fængselsstraffen under saadanne Forhold næppe fører til heldige Resultater. Den naturlige Ordning vil være den, at man samler dem, der ere idømte Fængselsstraffe, naar disse da ikke ere af ganske kort Varighed, i større Arresthuse, hvor man vil være i Stand til at skaffe Arbejde til Fangerne, til at underkaste dem en virksom Disciplin, og til at gøre dem til Genstand for en aandelig Paavirkning af særlig dertil beskikkede Personer. En saadan Ordning vil ogsaa utvivlsomt vise sig som den mest økonomiske. Man vil kunne nedlægge nogle af de mindre Arresthuse, og for adskillige andres Vedkommende vil man, naar de kun skulle bruges som Varetægtsfængsler, kunne stille Kravene ringere end nu.

Endelig er der endnu Spørgsmaalet om Sysselsættelse af Arrestanterne. Som Forholdene nu ere, paahviler der ikke de til Fængsel dømte Personer Arbejdstvang, men der skal, naar de ønske det, gives dem Adgang til Sysselsættelse ved et eller andet passende Arbejde. Det er imidlertid ofte

vanskeligt at skaffe Arrestanterne Sysselsættelse, og disse ere ogsaa ofte ganske uvillige til at arbejde under Straffens Afsoning. Straffen kommer derfor ofte til at hengaa i fuldstændig Ørkesløshed. Naar Arrestanterne samtidig i høj Grad ere ganske overladte til sig selv, bliver den kortvarige Fængselsstraf sikkert af meget ringe Betydning. Det kan derfor næppe være Tvivl underkastet, at Pligt til Arbejde som Led i Fængselsstraffen vil bidrage til at gøre denne mere virksomhedsfuld.

Man er derfor langt fra naaet til en Afslutning af Arrestvæsenets Reform. De smaa Fængsler, hvor de første Straffe udstaas, hvor Forbryderne begynde deres Fængselsliv, spille en stor Rolle i Kriminaliteten. Bestræbelserne bør gaa ud paa at skabe Betingelserne for, at den Straf, som der skal afsones, ikke bliver blot Frihedsberøvelse, men en Haandhævelse af Loven til Gavn for Individet selv.

K. Goos.
